

Forfatter: Dalgas, Ernesto

Titel: Udrag fra Lidelsens Vej

Citation: Dalgas, Ernesto: "Lidelsens Vej", i Dalgas, Ernesto: *Lidelsens Vej*, udg. af Henrik Schovsbo, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1993, s. 292.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-dalgalideval-shoot-idm139862323228000/facsimile.pdf> (tilgået 20. april 2024)

Anvendt udgave: Lidelsens Vej

for Salomon, som han skal sige nej til. Mange begrundelser for nejtet bliver brugt, men angst og sygdom går igen i de fleste.

Inden for Salomons horisont er der tre kvindetyper. Der er moderen, den bodfærdige husholderske, som sørger omhyggeligt og anonymt for Salomon i al hans tid. Efter moderens død hedder hun ganske vist frøken Ingversen, hans værtinde fra København, som han tager med til Staden, da han slår sig ned i kærnerhuset.

I dette kærnerhus er der også mindet om Salomons lille søster, det endnu svagere barn, som bliver et offer for atmosfæren og langsomt dør væk. Af lutter artighed forsvinder hun som lille, selvom hun var den eneste, Salomon holdt af, og som han i sit hjerte kårede som sin udvalgte dame, da drengenes leg stod på ridderlighed.

Denne rene pigeskikkelse står i grell modsætning til Salomons kvindeerfaringer fra hans egentlige ungdom: den villige stuepige, den forførende fru Potifar Malmstrøm og den veloplagte pige ved pensionatsballiet. Fra dem alle flygter Salomon, og han fordømmer deres livsappetit og de oplevesmuligheder, de kan tilbyde: de udgør hetære-typen i hans liv.

Husholdersken, den rene søster og den forbandede hetære er da Salomons trefoldige begreb om kvinden, og der er ikke begreb til et ægteskab med Prosa, hvis navn jo netop antyder, at hun kan blive hans livs mulighed for at praktisere prosaisk hverdag, det almene, som også Søren Kierkegaard afstod fra.

Da Prosa kommer til Staden, gift og lykkelig moder, og som selvstændig kunstner ikke at forglemme, kan Salomon forsone sig med hende og acceptere hende på lige fod, nu ikke længere som en opgave for ham, men som selvgyldig eksistens. De skilles på den måde, at han løser hende ud af sit liv ved at almenføre hendes skæbne og betydning. Det kan vist kaldes en sublimering af hele det erotiske. I munkeforgængernes ånd og efter den sene Comtes eksempel bliver den jordiske kærlighed omsat til religiøs erfaring. Og her: svæven ind i saligheden.

Fædrene og kvinderne fører Salomon frem til det autentiske liv. Kompositionen huldker sig, trinene er gennemlevet i tur og orden. Men det er ikke vandreår, der kommer efter læreårene. Det er følelsesfuldhed, det er tilslutning til den hellige Frans' sovsang, det er afslutningens »Det er fuldbragt«, vi når frem til ved vejs ende. Derved er *Lidelsens Vej* langt fra romantikkens dannelsesromaner, tættere på

naturalismens afviklingsromaner. Salomon er i slægt med Pontoppidans *Lyleke Per*, der også når »hjem« til sidst, og med sin nærmeste efterfølger Harald Kiddes *Helten* og sine fjernere afløggere, Jacob Paludans *Jørgen Stein* og Martin A. Hansens *Løgneren*. Disse romanskikkelser ville melde sig for den, der tog sig for at skrive historien om de danske helte, der i deres liv blot opnår at komme hjem fra den skræmmende verden. Blichers landsbydegn, Morten Vinge, vil nok vise sig at være stamfader til dem alle.

5. Kritikken

Kritikkens reaktion på Ernesto Dalgas' fire posthume bind i 1903 og 1904 var stilhed. Ingen af de førende aviser anmeldte *Lidelsens Vej* i udgivelsesåret. Denne stilhed sættes i relief af beretningen om, at Dalgas' usolgte værker blev tilbudt danske lærere uden beregning, hvis de blot ville tegne sig på en liste (Otto Gelsted). Få tegnede sig.

Generelt må man sige, at de større kritiske behandlinger af romanen er få, men hvor den er taget op, er det med indsigt og entusiasme. Gennembruddet i dagspressen kom ved genudgivelsen i 1963, hvor imidlertid – trods flere markante undtagelser – gamle synspunkter skinnede igennem. Det kan være vanskeligt at tolke en lidt fjern klassiker helt forfra, når der foreligger gode kronikker af Plesner og Paludan.

Det nærmeste, man kommer en samtidig kritik, er Axel Gardes to kapitler fra bogen *Dansk Aand* (1908), hvor han på en meget indsigtfuld måde behandler Dalgas som religiøs forfatter og gennemgående holder ham op mod den samtidige filosof Ludvig Feilberg. Grundtanken i analyserne – der især beskæftiger sig med *Lidelsens Vej* i det første kapitel, og med den indlagte afhandling om reformationen i det andet – er, at for Dalgas er verden først og fremmest tanke. Teori og systemets fuldendelse er ham tilstrækkelig tilfredsstillende af hans længsel. Dels tjener denne karakteristiske modstillingen med Feilberg, dels er den slående rigtig.

Først i 1930'erne dukker *Lidelsens Vej* op igen inden for kritikkens horisont. I sin samling digterportrætter, *Troubadourer* fra 1930, giver Cai M. Woel et portræt af Dalgas, der næsten helt er optaget af et referat og en analyse af *Lidelsens Vej*. Holdningen til bogen er meget